

rint. Fefellit tamen spem humānām eventus plane oppositus, et (quod nūquam antea nec postea visum est) sævitia illa in Christianos Christianismo præcipua fuit causa diffusionis ac stabilitatis; attestantibus S. JUSTINO, TERTULLIANO; ARNOBIO, LACTANTIO &c aliis, se permotos incredibili constantia & fortitudine Martyrum, ut causæ Christianæ examen in se susciperent, et suspicentes quiddam divinum in Secta tantorum pugilum (quales in omni ætate, in omni sexu, in omni conditione illa efformaverat, et quales Philosophia suis præceptis nunquam instituerat) ad Christum conversi uno ore cum TERTULLIANO contra paganos Imperatores hoc insigne veritatis ac divinitatis argumentum proferrent: « exquisitor quedam crudelitas vestra illecebria est magis Sectæ; plures efficimur, quoties metimur a vobis; semen est sanguis Christianorum ». PACIANUS autem de primis fidelibus cum scribit: « non sciebant disputare, sed sciebant mori »; confundit ævi nostri incredulos ex eo maxime, quod ipsi licet sciant disputare de fide aut potius contra fidem Christianam, tamen nec mori sciant pro fide, nec vivere juxta fidem, sique disputando fere tantum obsint fidei, quantum illi moriendo profuerint.

II. Audiant ista DODWELLUS et VOLTAIRE, simulque consulant ipsa Martyrum gesta olim per notarios tachygraphiae peritissimos sollicite consignata; et profanos etiam scriptores adeant, quin ethnici adeo testes de visu minime suspectos (quia maxime infestos fidei Christianæ) ut tandem, castigata sua temeritate de paucis vel nullis admodum veris Martyribus primorum temporum, cessent toti antiquitati proterve obliuctari. Quippe certissimum, sed et divinissimum est, quod Christiana Religio in sinu suorum hostium nata fuerit, altricem habuerit crudelitatem, inter cædes adoleverit, divexata a Magistratibus, a Principibus dilaniata, ab Imperatoribus excarnificata, mundani odii et furiarum infernalium scopus et meta. His vero omnibus superior et victrix triumphavit, Christi prædictionibus præmunita, Christi et Apostolorum exemplis animata, divinis promissionibus excitata, de qua TERTULLIANUS: « nihil de sua causa deprecatur, quia nec de conditione miratur; scit se peregrinam in terris agere; inter extrancos facile inimicos invenire; cæterum genus, spem, sedem, gratiam, dignitatem in celis habere ». Apolog. c. 1. In eumdem sensum effatur aurea pro more facundia S. PETRUS CHRYSOLOGUS, Serm. XX. et GREG. TURON. Lib. I. Hist. c. 39.

Quæ de subita et diffusa latissime propagatione Ethnicæ ac Mahometanæ superstitionis oggerunt Theistæ, vide de Polytheismo et Mahometismo alias dissipata.

SECTIO VI.

SOLA RELIGIO CHRISTIANA VERA, VEREQUE SALVIFICA RELIGIO.

§ I. PRÆCOGNITA.

Duplex genus est INDIFFERENTISTARUM: Alii quasi pagani salutem cuivis Sectæ adjudicant, si modo Deum unum agnoscat et colat juxta ritum et rationem propriam sue Sectæ: Alii vero Christiani (quos etiam adiaphoristas aut syncretistas vocant) fidei in Deum superaddunt et illam in Christum, ut proin ad salutem vix quicquam requirant aliud, quam credere fundamentales, ut aiunt, articulos de Trinitate ac Incarnatione: de his posthac, de illis nunc agendum. Deterius quoddam sistema Religionis nuperrime procudit BEAUMELLUS, quo vult quatuor infantes, ut primum ratione utuntur, a Philosopho erga omnes Religiones, Catholicam, Judaicam, Mahometanam et Protestanticam perinde affecto, operose imbui cum primis Logice præceptis; dein ubi discerniculum creverit, iisdem explicari dogmata, præcepta, ritus et fundamenta prædictarum Religionum, ita ut demum ex his quatuor vera sit Religio, quamcumque demum pueri post maturum examen sibi delegerint. Absurditatem et auctoris et systematis jamdum in fronte adnotare licet; nam 1º. Pestilenti scripto suum scriptor nomen prefigere vix ausus, fœditatem partus ipse abhorruit, quamvis aliunde certum sit, BEAUMELLUM et hujus libri et aliorum æque pestiferorum auctorem esse. 2º. Puerorum criterio subjiciens quatuor Religiones, abstrahit a Paganismo, a cuius tamen abominatione supersticio Mahometana aut parum distat, aut nihil. 3º. Philosopho, nescio cui, rem totam committit; ubinam autem in Philosopho tanta critices exactitudo, et par instituendis tot Religionibus sive scientia sive auctoritas?

§ II. THEMATA.

1. *Religio Christiana est unice Vera Religio.*

PROBATIO. Illa Religio sola est vera, que geminam hanc veritatem omnibus ingerit, et quod Deo ceu auctore ac fine ultimo digna sit natura rationalis, et quod corrupta indigna sit Deo: quæ sicut lapsum hominis, ita fidem in Reparatorem, et reparationem hominis per Messiam ceu dogma principale proponit: que eo Deum cultu prosequitur, qui Deo dignus et gratus Deum auctorem, objectum et finem habet. Sed sola Religio Christiana hæc tradit omnia ex revelatione et inspiratione divina, ex miraculis et prophetiis, ex oraculis Christi et præconio Apostolorum certissima æque ac

notissima. Cum ergo sic dicta Naturalis Religio ad superna non pertingat; Paganica labis originarie ac necessariae reparationis inscia, pro sui demissione vanitatem, pro miseriae deploratione arrogantiam, pro vera virtute omnis generis impietatem, et pro fide superstitionem inspiret; Judaica in umbris et figuris haereat; Mahumetana fabulis delusa, terrenis immersa, flagitiis submersa nec nomen Religionis mereatur; sola Christiana est vera Religio, summe aestimanda, eo quod hominis miseriam tam probe perspiciat ac edoceat; summe desideranda, eo quod humanae miseriae medelam adpromittat et exhibeat; summe excolenda, quia vere divina Dei Filium et auctorem et praecomen habet, atque unice vera Religio est. Videlicet una fides et una lex unam Religionem seu Dei cultum constituant; sed una est fides, quia una est veritas et spiritus unus veritatis; sed una fides unam legem parit, quae obligat ad credenda et agenda, quae fides docet; ergo cum Christiana sit una et vera, etiam unice vera Religio est.

Itaque detestanda falsitas est, quod cuivis liberum sit, Religionem quamlibet pro suo genio et ingenio sibi diligere. Nam imprimis ille BEAUMELLI modus examinandi (præterquam quod effrenem Scepticismum invehat) injurius est omnium seculorum clarissimis viris, qui dudum ponderarunt exactissime omnia Religionis Christianae fundamenta. Praetera indignus est supremo Numine, cuius voluntatem in re tam sacrosancta (qualis est Religio) quatuor homulorum iudicio subjicit, universis dein mortalibus promulgandam; cum sit Religio summi æternique Parentis filia, solatio submissa mortalibus. Tandem infausta libertas Religionis non humano, sed divino beneplacito subjugatur vel exinde, quod illuscente ratione exoriatur obligatio ab ipsa natura rationali homini intimata, Deum auctorem suum quoad licet agnoscendi, colendi, amandi, et eo quidem cultu, quo Deus vult et præcipit coli in Ecclesia a se instituta. Eo quippe recidunt machinamenta incredulorum, tum ut semper habeant alias cavillationes, quas dure et superbe cervici sue pretexant, ne suavi iugo Christi subjungentur; tum ut alios efforcent homines sine cultu et amore Dei, qui in truncos denique omnis Religionis expertes obdurescant.

II. Religio Christiana est unice Salvifica Religio.

PROBATIO. Sola Religio vera est vere Salvifica: nam una est fides, sine qua impossibile est placere Deo; sicut ergo in sola Ecclesia Christi vera est fides, ita et salus. Una tantum est Ecclesia Christi, una sponsa, una columba et Sunamitis, una Regina in vestitu deaurato circumdata varietate, unum boni pastoris ovile, unum corpus Christi spiritu vegetatum, unus spiritus veritatis, quo Ecclesiæ corpus agitur et vivit, una demum cœlestis Ecclesia, una Dei civitas, una Hierusalem: sed que cœlestis est, terrestris aliquando fuit; et que modo triumphat in cœlis, eadem in terris militavit; qui ergo non est militantis nunc Ecclesiæ, neque erit posthac membrum Ecclesiæ triumphantis.

Itaque falsissimum est, in sua quemvis secta posse salvari. Si enim ante Ecclesiam conditam salus ex Judæis erat; post conditam Ecclesiam extra hanc non est salus. Id quod non ex Alcorau Mahumetis, non ex Talmude Judæo-

rum, non ex libris gentilium Poetarum, non ex fabulis et somniis Theistarum; sed ex divinis Scripturis, quæ Christi institutoris voluntatem patefaciunt; sed ex evidenter signis, quies suam Christus Ecclesiam seu dignissimam et unice necessariam salutis ducem et magistrum insignivit, ac insignitam conservat, discere universi et possunt et debent. Et liberum sit, quamlibet Religionem sectari? necessum omnino, eam amplecti, quam Deus ordinavit; nec liberum credere, quæ dictat imbecillis et superba ratio, sed quæ prima et summa veritas edocuit; nec liberum, quovis ritu Deum colere, sed quem Dominus Dominantium pro suis honoribus ipse decrevit; nec liberum, hanc vel illam sectam diligere, sed ingredi et audire Ecclesiam, quam vere doctrinæ et æternae salutis magistrum in terris constituit auctor et consummator fidei Christus.

Obj. I. In vita Christi consignata litteris Evangelicis nec verbum legitur de Christianismo. Testes sunt omnes Evangelistæ, quod Christus per totam vitam suam sollicite adimpleverit Legem Mosaicam; quod Christi discipuli frequentaverint Synagogas, et prædicaverint non contra Judaismum, sed contra abusus Judæorum; quod nonnisi exacto tempore longissimo Christi assecæ secesserint a Judæis. Tempori adscribenda sunt, non Christo, dogmata fidei Christianæ: nam si Christo in mentem venisset instituere Ecclesiam, is certe omnes ritus, omnia sacramenta, omniaque agenda et credenda nobis declarasset; ergo Religionis Christianæ non est unice vera ac salvifica.

RESP. Quæ audacia et improbitas? Nonne in Evangelio legitur: *Tu es Petrus et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam?* quodnam illud Regnum cœlorum, quod Christus dixit appropinquare, advenisse et annuntiandum omnibus esse, si non est Ecclesia Christi? nonne ejus discipuli a prima missione sua per Judæam prædicabant non Judaismum, sed Evangelium, et post resurrectionem Christi baptismum, Christum et fidem in Mediatorem, ideo a Scribis, Pharisæis ac summis Sacerdotibus extrema passi? Et nullum sit vestigium Christianismi in Evangelio, in quo Christus precepit: *Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in Nomine Patris et Fili et Spiritus sancti?* Missio Apostolorum ad omnes gentes, novum Magisterium doctrinæ Evangelicæ, novi Baptismi institutio, congregatio filiorum Dei dispersorum, ovile etiam pro ovibus quæ non sunt ex hoc ovili, vinea aliis agricolis demandata, quid aliud significant, quam fidem pro Lege et Ecclesiam pro Synagoga a Christo institutam? Successu temporis Lex Christi obtinuit: hoc verum dicit, sed nihil derogat divinitati Christianæ Religionis: numquid Deus ipse post sex dies complevit hoc Universum? numquid Regnum Israel et Lex Mosaicæ crevit cum tempore, cuius initio erant duo præcepta, haec postea in decem acreverunt, ac demum, exortis dubiis, singula Dei responsa ad quæsita Mosis cœlitus data Legi Moses inseruit, siveque ingentem codicem instruxit? nemo propterea aut Legi Mosaicæ, aut mundi fabricæ denegat, quod sint opus Dei.

Idem est de Christianismo: revelata erant, statuta ac definita Religionis capita, fidei ac morum principia, credenda et agenda ab homine Christiano: interim subnata sunt dubia, quorum judices Christus constituit Apostolos, horum judicia apostolica totidem erant voluntatis divinæ declarationes, et

veritatis Christianæ dilucidationes : hæc vero difficultas non ex ambiguitate verborum Christi, sed ex perversitate hominum orta fuit. Si stetisset prima et sancta credentium simplicitas, idem semper stetisset numerus credendorum, quæ Christus prædicavit. Verum hic Cerinthus, ibi Arius, alibi Macedonius, Nestorius, Cyrus, Sergius et Macarius conclamabant, non esse salutem sine circumcisione, Dei filium non esse verum Deum, Spiritum sanctum merum esse ministrum Dei, Mariam non esse Deiparam, unicam in Christo fuisse voluntatem... Atque errores isti ac hæreses causa erant, ob quam augeretur objectum fidei. Quod adstringat adversarius Christum ad prævertenda omnia omnino dubia statim ab origine sancitæ Legis Novæ; hoc ipso etiam arguit Deum ceu auctorem Synagogæ, quod non jamdum in monte Sinaï clarissime sit elocutus de mentis humanæ immortalitate contra Sadducæos, de nullitate consecrationis panum Deo factæ in extrema penuria parentum contra Phariseos, de falsitate metempsychoseos contra Sammai et Hillel, de veritate resurrectionis mortuorum contra Samaritanos, de quotidiani baptismi vanitate contra Hemerobaptistas, de stultitia immodicæ quietis in Sabbato contra Dosithæos.

Obj. II. Varia sunt inter Christianos instituta ordinum Religiosorum; plures item Ecclesiæ, quarum in Apocalypsi jamdum meminit S. Joannes; ecce non sit varietas Religionum?

RESP. Religiosi omnes, quamvis diversi ordinis ac instituti sint, eamdem fidem ac legem profitentur, ea scilicet Christi consilia secuti, quæ licet omnes minime sequantur (nec enim consilium obligat, sed præceptum) nemo tamen est, qui consilia esse non dicat. Porro diversa habitus, cibi, cantus ac exterioris vitæ ratio Religionis substantiam non mutat, sed eamdem supponit, et varia tantum adnectit ornamenta. Itaque una quidem est Religio eaque Christiana; diversa tamen Religionis instituta diversique ordines, sicut in Hierarchia diversi gradus. Multas Apostolus privatas memorat Ecclesias, sed quæ unam constituunt, sicut multæ civitates unam provinciam, multæ provincie unum imperium. In hac una Ecclesia universalis Romanum inter et Græcum Catholicum disserimen non intercedit in iis, quæ ad essentiam fidei ac Religionis pertinent; quod autem diversa lingua sit, unam fidei animam aut mentem non tollit; diversa liturgia, cantus diversi, diverseque vestes sacrae ejusdem legis unitatem non solvunt.

Non ergo multiplex Christi Ecclesia est aut dici potest, cum sit ea fidei, legis, Religionis et Ecclesiæ connexio, ut ex fidei unitate Legis ac Religionis unitas, et ex fidei, Legis ac Religionis unitate Ecclesiæ unitas consequatur.

Obj. III. Fides Christianorum dicitur donum Dei, quod quidem Deus cum nemini debeat, ac nemo illud emereri possit, dat cui vult, et cui non vult dare, illud denegat; tuto proin quivis in sua Religione poterit acquiescere, donec cœlitus illud donum gratuitum Deus submittat. Idque ex eo magis, quod fides Christiana sit difficillima, sive spectentur mysteria, quæ rationem vel excedunt vel evertunt; sive studium prope immensum, omnes mundi ætates recolendi, tot omnium seculorum et nationum prætentas revelationes inter se comparandi, credibilitatem discutiendi, veritatem

dignoscendi, sensum investigandi, ac utrinque motiva ponderandi, ut tandem certus sis de existentia ac necessitate Religionis Christianæ.

RESP. Est plane donum Dei fides nostra; quod vero ut cunctis mortalibus elargiatur, tota die suas expandit manus Pater misericordiarum. Est et lumen cœleste, sed quo illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum Pater luminum; nisi homo dilexerit magis tenebras, quam lucem. Est sua nostræ Religioni obscuritas circa dogmata et mysteria, sed quæ ex evidentiis tamen signis et characteribus cuilibet veritatis ac salutis studio satis innotescant, ceu revelata ab eo, qui nec fallere, nec falli possit. Et vero si Religioni Christianæ desint efficacissima credibilitatis momenta, qua fascinazione animorum fieri potuit, ut eam totus orbis amplexus sit? sed, demonstrata per evidentiam credibilitatis divinitate Religionis Christianæ, fallit omnis huic contraria Revelatio: quippe cum jamdum primordia Christianismi eo tenderent, ut Idolatria et Judaismus, si cum fide Christiana pugnarent, everterentur: cum inde ad salutem hominum per omnia deinceps secula necessaria esset fides in Christum: cum scientia salutis ex Scripturis sacris ceu ex Testamento divini Institutoris haurienda esset, secundum quas spiritus omnes Prophetarum probandi sint, ita ut anathema dicatur illi, qui tametsi angelus aliud Evangelium evangelizet; evidens est, nullam revelationem aliam esse veram, et Religionem nullam a Christiana diversam esse divinam. Non ergo, ut solent Theistæ, conjiciendi primum sunt oculi in dogmata et mysteria, sed in auctoritatem, quæ illa proponit: si enim hæc divina est, jam illa quamvis obscura fidem merentur indubiam. Verum Theistas et Libertinos non obscuritas aut sublimitas credendorum, sed agendorum difficultas et vis ardua præceptorum Christi, de sui odio et abnegatione, de mortificatione membrorum super terram, de dilectione inimicorum, de abstinentia, de continentia, etc. illos fecit osores aut desertores Religionis Christianæ.

Obj. III. Si omnium fides et salus adstringenda erat ad Christi Evangelium: num operæ pretium fuit, Dei Filium venisse in hunc mundum ad tantillum temporis, et ad tam mancam generis humani institutionem? Ecce, nisi acceptor personarum sit Deus, non ubivis et omnibus annuntiari voluit fidem Evangelicam unice salvificam?

RESP. Tunc ausis inscrutabilia Dei judicia pervestigare, et arcana divinae œconomiae sanctissima, sapientissima divinissimaque ad stateram dolosam infirme rationis appendere? gentilis cum sis, responsum accipe gentilibus datum ab AUGUSTINO: « salus Religionis hujus, per quam solam veram salus vera veraciterque promittitur, nulli unquam defuit, qui dignus fuit, et cui defuit, dignus non fuit, et ab exordio propagationis humanæ quibusdam ad præmium, quibusdam ad judicium predicatur... Itaque ab exordio generis humani, quicumque in Christum crediderunt, eumque utcumque intellexerunt, et secundum ejus precepta pie et juste vixerunt, quandolibet et ubilibet fuerint, procul dubio salvi facti sunt ». Epist. XLIX. c. 2.

Inde ab ortu nature rationalis fidem salvificam Deus inniti voluit Revelationi, sed quæ primum parcus Adamo et Patriarchis, tum largius Mosi et Prophetis, demum plenissime per Christum et Spiritum sanctum Apostolis fieret, ab his Christi Ecclesiæ communicandam de credendis et agendis ad

salutem necessariis. Ita visum est Altissimo, ita placuit Deo optimo; ergo nec Deus acceptor personarum est, qui providens omnibus de necessariis nemini denegat, quod debet; nec sua aut Judæos, aut Gentiles, aut quosvis incredulos infidelitas excusat ab æterna damnatione; praeterquam enim, quod Lex Evangelica in universo orbe ex præcepto Christi sit promulgata, et Ecclesia Christi velut arx in monte posita cognosci, discerni et adiri ab omnibus possit; Judæos etiam suorum Prophetarum vaticinia, divina Christi auctoritas Legem Veterem in Novam commutandi, miracula Christi, vitæ, passionis, mortis et resurrectionis ejus omnes circumstantiae; et Gentiles sensus universalis et suorum Majorum scripta, Sibyllarum oracula, confessio daemonum in suis idolis reddunt inexcusabiles; Theistæ demum aliive increduli, qui ad plenam lucem Evangelii mentem excæcant, et cor obdurant, etiam prolixius illis (scilicet Judæis et Paganis) judicium habebunt.

Obj. IV. Si sola Christi Religio universis necessaria est ad salutem, mirum videri possit, cur tanto tempore Dei Filius non prædicaverit ipse, aut prædicari jusserit hanc suam Religionem; sed fere extrema mundi ætate eam primum constituerit et annuntiaverit. Demum difficile creditu est, voluisse incarnatam, ut vocant, Sapientiam et Bonitatem omnibus imponere sub dispensio salutis æternæ novam Religionem, quam prævidit a tot hominum myriadibus abjiciendam esse, sine ullo fructu crucis et mortis Christi.

RESP. Jam iterum audet terra pulvisculus cum cœli terræque Domino expostulare circa suam in negotio Religionis dispensationem; sed opprimendus a gloria majestatis et æternorum consiliorum abysso infinita. Annuntiata fuit Christi Religio, quo tempore commodius atque utilius annuntiari poterat. Erant sparsi jam per totum orbem Judæi, Veteris Testamenti codices secum deferentes; proin et liberior erat Apostolis ad Judæos suos fratres accessus, et facilior via gentiles etiam revincendi de fide in Christum, in quo exactissime impleta V. T. vaticinia Judæi exhibebant. Utilitas autem major exinde perspicitur, quod tum impleta vaticinia, Christi miracula, comperta sapientioribus Ethnicis suorum Numinum inanitas, ipse Philosophorum divisiones viam aperirent ad fidem Evangelii, indeque a seculis vix tribus elapsis factum, ut terræ facies (que fere tota Idolatriæ tenebris involuta, et voragini immersa omnium flagitorum erat) prodigiose immutata Dei digitum aperte indicaret. Quod adversus Christi Religionem insurrexerint gentes et Reges terra; novum est prodigium, quo illa tot inter turbines germinaverit, creverit, adoleverit, et in hunc usque diem efflorescat. Quod scelesti complures vel repudiarent lucem Evangelii, vel non ambularent juxta illam, etiam cum nomine et charactere Christiano ad tenebras exteriores condemnandi; id vitio hominum fit, nec bonitati divini Redemptoris, nec sanctitati Religionis quicquam officit; minus autem ideo lumen fidei concludendum sub modo est: alioqui etiam Theistæ desinant (quod optamus maxime) sua dogmata quaquaversum spargere, ne durius judicium accersant et atheis, qui illam Theisticam Religionem contemnunt, et Christianis, qui illam adeo detestantur.

§ III. COROLLARIA.

Stat itaque tot jam seculis, et stabit ad consummationem seculi toto ter-
rarum orbe diffusa, uti Paganismus et Judaismus, ita et Libertinismus
debellans Christi Religio; quæ cum sit ex veritate prophetiarum, miracu-
lorum gloria, constantia Martyrum, doctrina Apostolorum et Doctorum, vir-
tuteque divina latissime propagata, alium sui auctorem nec habet, nec
habere potest, quam Unigenitum Dei Filium; cujus ex promissione et omni-
potenti virtute contra omnes furias Paganicas tyrannidis, Judaicæ perfidiæ,
Hæreticæ pravitatis et mundanæ nequitiae per duodecim secula jam efflo-
ruit, quin vel Idololatria vel Judaismus suis e ruinis exsurgere potuerint, aut
portæ inferorum tot haeresum monstris armatae unquam prævalerent; cujus
ex doctrina vigent in Ecclesia mysteria, dogmata, ritus et sacramenta ad
fidem veram et æternam salutem necessaria, quam sublimia, tam credi-
bilia, quam incomprehensibilia, tam digna assensu fidei firmissimo; cujus
ex institutione tanta est Christianæ Religionis perfectio, ut Legem et Reli-
gionem naturalem ab omni erroris admixtione liberet, tanta plenitudo, ut
divinam pro statu naturæ Revelationem augeat et ornet, tanta lux et veritas,
ut antiqui Foederis umbras illustret, et splendor tam divinus, ut ethnicæ
superstitionis ac quorumvis errorum tenebras dispellat ac eliminet; cujus
demum ex æterno decreto nulla salus illi, cui in sua Ecclesia velut arca
novi Foederis perfugium non fuerit, regnante haeresum, errorum ac infide-
litatis diluvio æternum perituro.